

УДК 330.341.1

Є. В. Остропольська,

к. е. н., доцент, проректор з наукової роботи, Донбаський інститут техніки та менеджменту, ПВНЗ "Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая", м. Краматорськ

ORCID ID: 0000-0001-7462-8069

Я. В. Ашиткова,

старший викладач кафедри загальноекономічних дисциплін, Донбаський інститут техніки та менеджменту ПВНЗ "Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая", м. Краматорськ

ORCID ID: 0000-0001-5823-2910

В. Е. Черенкова,

старший викладач кафедри загальноекономічних дисциплін, Донбаський інститут техніки та менеджменту, ПВНЗ "Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая", м. Краматорськ

ORCID ID: 0000-0003-3893-8558

Я. П. Гоптар,

старший викладач кафедри загальноекономічних дисциплін, Донбаський інститут техніки та менеджменту ПВНЗ "Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая", м. Краматорськ

ORCID ID: 0000-0003-0988-4343

DOI: 10.32702/2306-6792.2020.1.83

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЙ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ СФЕРИ

Y. Ostropolska,

PhD in Economics, associate professor, Vice-rector for scientific work, Donbass Institute of Technology and Management of PHEI "International Scientific and Technical University named after Academician Yuri Buhai", Kramatorsk

Y. Ashytкова,

senior lecturer of General Economic Disciplines Department, Donbass Institute of Technology and Management of PHEI "International Scientific and Technical University named after Academician Yuri Buhai", Kramatorsk

V. Cherenkova,

senior lecturer of General Economic Disciplines Department, Donbass Institute of Technology and Management of PHEI "International Scientific and Technical University named after Academician Yuri Buhai", Kramatorsk

Y. Hoptar,

senior lecturer of General Economic Disciplines Department, Donbass Institute of Technology and Management of PHEI "International Scientific and Technical University named after Academician Yuri Buhai", Kramatorsk

STATE POLICY OF FORMATION OF INTELLECTUAL CAPITAL AS A DEVELOPMENT TOOL OF INNOVATION AND INTELLECTUAL SPHERE

У статті стверджується, що соціально-економічні трансформації, що відбуваються в нашій державі, попри значні геополітичні та структурні труднощі, вимагають відпрацьованих технологій управління та нарощення інтелектуального капіталу. Сучасна українська теорія стратегічного управління розвитком складних систем демонструє якісні зміни своєї концептуальної структури, виразом яких стають: застосування цілісного інформаційно-синергетичного підходу до вивчення економічних процесів; розроблення адекватних реальним виробничо-господарсь-

ким і соціально-економічним процесам, що відбуваються у національному господарстві, засобів наукового осмислення особливостей розвитку знань та вагомості їхнього впливу; дослідження внутрішніх механізмів самоорганізації відкритих економічних систем. Автори вважають, що визнанням фактом є те, що реалізація зазначених завдань буде вимагати конструювання оновленої системи управління ендогенно спрямованим розвитком національного господарства.

The article argues that the socio-economic transformations taking place in our country require proven management technologies and building up intellectual capital. Modern Ukrainian theory of strategic management of development of complex systems demonstrates a qualitative change in its conceptual framework, the expression of which are: a holistic information-synergetic approach to the study of economic processes; development of means of scientific understanding of features of development of knowledge and volume of the influence adequate to real production-economic and social-economic processes that occur in national economy; research of internal mechanisms of self-organization of open economic systems. It is objective to recognize that the level of national understanding has received a conclusion, according to which, the economic policy of our state, which concerns the formation of the intellectual capital of the national economy in the context of the modernization of production of the latter, is a complex combination.- and externally oriented antagonistically contradictory measures, which, reflecting the dialectic of "certain diplomatic opportunities" and concepts of perception of reality by a certain political force, represent their own understanding of the pace, direction of development or a particular type of economic activity or the economic system of the state as a whole.

The authors believe that it is a recognized fact that the implementation of these tasks will require the construction of an updated system of management of endogenously directed development of the national economy. At the same time, state policy can be represented as an ordered interaction of its constituent elements, which results in its structural and functional optimization to the form, the quality of which allows us to solve the actual problems of ensuring the economic evolution of Ukraine. This order can be achieved by external factors relative to the state policy of formation of the intellectual capital of the national economy (first of all, state, regional and global origin), which allows us to formulate the problem of formalization, by incorporating it in the process of implementing the relevant policy in the conditions of modernization.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, стратегічне управління, національне господарство, концептуальна структура, інноваційні ресурси.

Key words: intellectual capital, strategic management, national economy, conceptual framework, innovative resources.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Слід визнати, що сучасний етап розвитку суспільства характеризується надшвидким та безпрецедентним розвитком процесів глобалізації, першочерговою основою для яких є інноваційні та інформаційні ресурси. В цих умовах матеріальні знання та інформація стали невід'ємною частиною основного та інтелектуального капіталу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Зазначимо, що розробці теоретико-концептуальних підходів до державного управління у сфері нагромадження інтелектуального капіталу присвячена низка праць зарубіжних та вітчизняних учених, а саме: О. Алімова, Д. Белла, Дж. Гелбрейта, Б. Данилишина, Л. Діккенса, А. Едвінсона, М. Мелоуна, Т. Стюарта, Б. Андрушківа, О. Бутнік-Сіверського, Б. Ма-

лицького, І. Бистрякова, В. Геєця, Ю. Лисенка, О. Ляпунова, В. Микитенко, О. Новікової, Г. Савіної, О. Цибульова, А. Чухно, С. Шкарлета, Я. Яцкова та ін.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Відаючи належне науковому здобутку згаданих авторів, необхідно констатувати, що їх праці остаточно не вирішили питання обґрунтування інтегрального напрямку формування державної політики у сфері нагромадження інтелектуального капіталу, його складових та умов реалізації за умов модернізації національного господарства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Динамічне оновлення суспільного життя та глобальної економічної системи протягом

останніх десятиліть ХХІ ст. беззаперечно поширюється і на таку галузь науки як економіка та управління національним господарством. Сучасна українська теорія стратегічного управління розвитком складних систем демонструє якісні зміни своєї концептуальної структури. Виразом таких змін стають:

по-перше, застосування цілісного інформаційно-синергетичного підходу до вивчення економічних процесів, які відбуваються в реальному секторі;

по-друге, адаптація базових структурно-функціональних засад до визначення змісту технологій стратегічного управління інтелектуальною сферою суспільного життя загалом та вирішення проблем формування, нарощення та раціонального використання інтелектуального капіталу української економіки для активізації процесів її модернізації;

по-третє, розроблення адекватних реальним виробничо-господарським і соціально-економічним процесам, що відбуваються у національному господарстві, засобів наукового осмислення особливостей розвитку знань та вагомості їхнього трансформуючого впливу на оптимізацію організаційних структур управління (ОСУ) промисловістю;

по-четверте, перехід від вивчення еволюції окремих об'єктів і виробничо-економічних субструктурних елементів у контексті синхронізації еволюції багатокомпонентних систем, зокрема, економічних, регіональних і глобальних;

по-п'яте, дослідження внутрішніх механізмів самоорганізації відкритих економічних систем за рахунок консолідації матеріальних, системно-універсальних, конституційних, комунікаційних і, створених на основі їх взаємодії, комбінованих структур, до яких, беззаперечно, відноситься виокремлена у цьому дослідженні державна політика формування інтелектуального капіталу національного господарства. А це раніше відбувалося ізольовано від урахування темпів конвергентних і суспільних коеволюційних процесів.

Відтак автори вважають, що визнаним фактом є те, що реалізація зазначених завдань буде вимагати конструювання оновленої системи управління ендогенно спрямованим розвитком національного господарства. Тобто формування структур-атракторів на засадах домінування в їх сукупності системно-універсальних і ресурсно-функціональних підсистем із вагомими адаптивними характеристиками, що базуються на:

а) нових формах інноваційних знань (інформаційних ресурсах);

б) спеціальних галузях соціально-економічної практики (інформаційній індустрії, ринку знань, інформаційному менеджменті);

в) нівелюють деструктивний вплив різноспрямованих факторів на темпи загальноекономічного прискорення динаміки.

Об'єктивним є визнати, що рівня загальнонаціонального розуміння набув висновок, у відповідності з яким економічна політика нашої держави, яка стосується формування інтелектуального капіталу національного господарства в контексті провадження модернізації останнього, є складною комбінацією внутрішньо-та зовнішньо орієнтованих антагоністично-суперечливих заходів, які, відбиваючи діалектику "певних дипломатичних можливостей" і концепцій сприйняття дійсності певною політичною силою, представляють власне осмислення темпів, напрямів розвитку чи то окремого виду економічної діяльності, чи економічної системи держави в цілому [4].

Виходячи з особливостей генерування вищими органами управління, державної законодавчої та виконавчої влади протягом 2010—2019 рр. різного роду ситуативних концепцій (які, до речі, було розроблено і обґрунтовується без участі громадських рухів, активних осередків реалізації соціально-політичної, когнітивно-інформаційної та економічної активності українського соціуму) можна констатувати наступне: навіть часткова реалізація неадаптивних і не адекватних реальним виробничо-господарським процесам програмних положень з формування інтелектуального капіталу, зачіпає на лише основи забезпечення збалансованого розвитку національного господарства, а й економічної безпеки держави, загалом.

Оскільки, з огляду на результати реалізації попередніх економічних та соціально-економічних стратегій розвитку держави, об'єктами руйнації постійно стають переважна більшість сфер суспільно-економічної життєдіяльності — економіка, суспільна свідомість, населення країни, наука й освіта тощо. Водночас безпосередніми і головним предметом для "державотворчих змін" залишаються вже виснажені за останні роки перманентних "трансформаційних змін" і "модернізацій", організаційно-економічні структури, а також соціально-економічні, виробничі та господарські відносини.

У контексті зазначеного, це унеможливорює реалізацію будь-якого варіанту відродження чи регенерації національної економіки загалом.

Зауважимо, що прикметною рисою сучасного історичного етапу, на думку авторів, є, зокрема, те, що саме реалізація економічної

політики в державі не набуває статусу самодостатнього аргументу подовження й удосконалення процесів результативного державотворення. Тобто не отримує титулу "найвагомішого" напряму загальнодержавної організаційно-управлінської та виконавчо-розпорядчої діяльності. Але цей інструментарій реалізації економічної стратегії (враховуючи неминучу необхідність цілеспрямованого забезпечення базових національних економічних інтересів) не може ігноруватись суб'єктами державного управління будь-якого рівня та політичної приналежності.

Водночас зміст економічної політики держави по формуванню інтелектуального капіталу, слід визначити за одним за критерієм оцінювання результативності "вигідно — не вигідно" для економічних інтересів національного господарства для ініціювання процесів його оновлення та реструктуризації.

Вважаємо, що ми знаходимося на зламному етапі, оскільки запанував період максимального накопичення економічних загроз державності, тим більш, що маємо об'єктивні свідчення та політичні демонстрації (факти) недолугості прийнятих і реалізованих управлінських рішень, у які залучається економіка (однак використання когнітивно-інформаційних механізмів продовжує адміністративно-силовий коригуючий вплив на усі галузі життя українського суспільства). На базі цієї форми функціонального забезпечення може виникнути новий еволюційний тип української економіки. Проте домінування ознак суб'єктивізму у "інтелектуального чинника" сучасних державотворчих акцій каталізує блискавичне перетворення економічної політики в інструмент деструктивної природи, що реалізує стратегію:

- 1) не відродження, а державного виживання;
- 2) не синхронізацію технологічних, інноваційно-інвестиційних, а також суспільних зусиль щодо інтенсифікації процесів по регенерації параметрів соціально-економічного розвитку, а знищення цінностей.

У цьому переліку саме цінність подальшого існування прогресивної економічної системи держави на засадах власної повноцінної державності втрачає переконливого мотиваційного забарвлення.

Засвідчимо такий факт: цільовою функцією економічної політики з формування інтелектуального капіталу України як інструменту реалізації загальної стратегії розвитку економічної системи є узгодження складної конструкції

орієнтирів, що є простором імовірної об'єктивації, який поширюється на усі види економічної діяльності, усі категорії населення України, зачіпаючи матеріальні, інтелектуальні та духовні сили, ресурсний потенціал держави, наші здатності та можливості.

Відтак сучасний поступ суб'єктів державного управління слід спрямувати до першочергових обов'язків українського державотворення. А до цього можна віднести і похідні завдання:

- 1) формування у громадян України несуперечливого розуміння природи економічної системи, виправданості та потреби її розвитку, практичного підтримання у дієздатному стані у будь-яких геополітичних чи кризових умовах;

- 2) розуміння обов'язковості еволюційного розвитку економіки, а не силового втручання державних органів влади у темпи економічної динаміки, що загрожують властивим українському суспільству нормам існування;

- 3) забезпечення узгодженої діяльності по досягненню соціально й економічно значущих цілей всіх гілок політичної та виконавчої влади;

- 4) передбачення (об'єктивне, а не примарне) перспектив реалізації науково-технологічних, техніко-економічних та управлінських рішень у їх конструктивних і деструктивних аспектах;

- 5) визначення оптимальних для України шляхів втілення попередніх напрацювань реформаторів, урядів і др. у економічні реалії сьогодення.

Водночас метою економічної політики в Україні повинно стати вирішення двох універсальних і взаємозалежних завдань:

- 1) у внутрішньому економічному просторі — самозбереження економічної системи держави, забезпечення цілісності та надійності її функціонування. Або адміністративне конструювання оновленої системи суспільно-економічних відносин на засадах домінування у їх сукупності соціально-політично-економічного суб'єкта державного управління із більш вагомими раціоналістичними і поміркованими характеристиками;

- 2) у зовнішньоекономічному середовищі — реалізація захисного аспекту та спрямованості розвитку національної економіки як вагомої субструктури економічної безпеки, захист державно організованого соціуму від зовнішніх небезпек і загроз, збереження державної власності (а не розбазарювання для наповнення бюджету), суверенітету, територіальної ціліс-

ності (доцільним було б і розширення зони власного впливу, а не втрати державності).

ВИСНОВКИ

Державну політику водночас можна представити як впорядковану взаємодію її складових елементів, наслідком чого є її структурно-функціональна оптимізація до вигляду, якість якого дозволяє задовільно вирішувати актуальні проблеми забезпечення економічної еволюції України. Такої впорядкованості можливо досягти за рахунок зовнішніх стосовно державної політики формування інтелектуального капіталу національного господарства факторів (насамперед, державного, регіонального і глобального походження), що дозволяє сформулювати проблему формалізації, інкорпорувавши її у процеси реалізації відповідної політики в умовах модернізації.

Література:

1. Позднякова С., Следь О. Формування механізму управління людським капіталом [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://econa.at.ua/Vypusk_7
2. Нестеренко О.М., Бугріменко Р.М., Сахненко О.І., Смірнова П.В. Людський капітал: соціальна значущість та ефективність вкладень [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://elib.hduht.edu.ua/bitstream>
3. Позиція України в рейтингу країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2017—2018. Економічний дискусійний клуб [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika>
4. Подра О. П. Інвестиції в людський капітал як чинник підвищення якості життя [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/2012_2/Podra_212.htm
5. Ніколайчук М.В. Інвестиції в людський капітал як передумова становлення та розвитку економіки знань [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nikolaychuk.at.ua/news>

References:

1. Pozdnyakova, S. and Sled, O. (2010), "Formation of the human capital management mechanism", [Online], available at: https://econa.at.ua/Vypusk_7/pozdnyakova.pdf (Accessed 30 Dec 2019).
2. Nesterenko, O. M. Buhrimenko, R. M. Sakhnenko, O. I. and Smirnova, P. V. (2018), "Human capital: social significance and efficiency of investments", [Online], available at: <http://>

elib.hduht.edu.ua/bitstream (Accessed 30 Dec 2019).

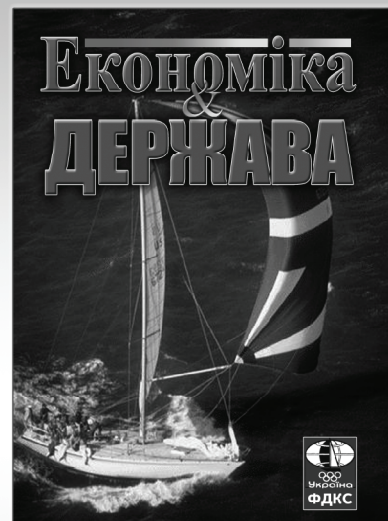
3. Economic Discussion Club (2019), "The position of Ukraine in the world ranking according to the Global Competitiveness Index 2017-2018", available at: <http://edclub.com.ua/analitika> (Accessed 30 Dec 2019).

4. Podra, O. P. (2012), "Investing in human capital as a factor of improving the quality of life", [Online], available at: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Podra> (Accessed 30 Dec 2019).

5. Nikolaichuk, M. V. (2010), "Investing in human capital as a precondition for the formation and development of a knowledge economy", [Online], available at: <http://nikolaychuk.at.ua/news/2010-12-08-57> (Accessed 30 Dec 2019).

Стаття надійшла до редакції 28.12.2019 р.

Науково-практичний журнал «ЕКОНОМІКА ТА ДЕРЖАВА»

Передплатний індекс: 01751

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових

видань України з ЕКОНОМІКИ

www.economy.in.ua
e-mail: economy_2008@ukr.net
тел.: (044) 223-26-28
(044) 458-10-73